

До Народно събрание на Република България
Комисия по правни въпроси

СТАНОВИЩЕ

на Фондация „Български адвокати за правата на човека“



**във връзка с внесеня законопроект за изменение и допълнение на
Закона за адвокатурата**

Свободата на упражняване на Адвокатската професия несъмнено представлява основен механизъм за функционирането на правовата държава и измеренията на демокрацията, като свободата на упражняването ѝ е основна гаранция за правото на защита – основа на едно демократично общество. Настоящият законопроект е внесен именно с подобни мотиви, но без да предлага различна философия. С измененията вносителите опитват да коригират някои неудачни решения в досегашния закон, както и да запълнят определени празноти.

Пречките за осъществяване на адвокатска защита отчасти се съдържат в законите и подзаконовите нормативни актове. От друга страна често конкретни фактически пречки създават огромни проблеми за свободното осъществяване на адвокатската професия. В този смисъл би следвало да се усъвършенстват механизмите за гаранции при свободното упражняване на професията, както и контролните механизми при нарушаване на прокламираните гаранции.

В този смисъл, като част от предлаганите промени, препоръчваме измененията да коригират и някои текстове в други закони, свързани с тази материя.

Смятаме, че със ЗИДЗА следва да се измени чл. 142, ал. 2 от ГПК.

Настоящата редакция влиза в противоречие със стандарта, установен от Европейския съд по правата на човека в решението по делото *Ejri срещу Ирландия*. Решението е в контекста на необходимостта от предоставянето на безплатна правна помощ, но се приема, че съображенията са относими и към гледане на делото в отсъствието на адвоката – ангажиран от самата страна или назначен служебно.

В решението, както и редица последващи решения се приема стандарт, според който в зависимост от сложността на делото или процесуалните действия, извършвани в конкретни заседания (например ако ще се приема експертиза, ще се разпитват свидетели, ще се представят писмени доказателства с произтичащата възможност да бъдат оспорени и съответно необходимост да се ангажират доказателства), при

противоречиви интереси или тогава, когато другата страна е представлявана от адвокат, гаранциите на чл. 6, т. 1 за справедлив процес биха се оказали нарушени.

Настоящата правна уредба на този текст гласи следното: „Съдът отлага делото, ако страната и пълномощникът ѝ не могат да се явят поради препятствие, което страната не може да отстрани”.

С направеното изменение значително се затрудни получаването на адекватна адвокатска защита, тъй като вече се изисква наличието на препятствие да съществува едновременно, както по отношение на страната, така и на адвоката представител по делото.

Би следвало редакцията на ал. 2 да гласи: „Съдът отлага делото, ако страната или пълномощникът ѝ не се явят поради внезапно заболяване или друго препятствие.“ Очевидно е, че явяването на страната без адвокат, каквото би се получило при препятствие пред адвоката за явяването му, обезсмисля целия институт на адвоката – процесуален представител. От друга страна в редица случаи довереникът, страна в производството, е необходим на адвоката, като при разпит на свидетели или представяне на писмени доказателства, тъй като страната е винаги по-подготвена по отношение на фактите.

Също така смятаме, че би било удачно въвеждането на задължително приподписване на въззивните жалби от адвокат, за да се осигури адекватната защита на страните в производствата по ГПК в цялата фаза на обжалванията.

По отношение на **НПК** смятаме за изключително важно да обърнем внимание на текста на чл. 189 и чл. 190 от НПК. Чл. 189, ал. 2 предвижда следното:

“Когато подсъдимият бъде признат за виновен, съдът го осъжда да заплати разноските по делото, *включително и адвокатско възнаграждение и другите разноски за служебно назначения защитник...*”. Разпоредбата на НПК поставя сериозен въпрос относно това безплатна ли е адвокатската служебна защита.

В чл. 190 от НПК следва да бъде регулирано и поемането на разноските за адвокатска защита на страната на оправдания. Липсата на уредба за справедлив процес при липса на средства относно заплащането на адвокатските хонорари на несправедливо обвинени граждани води до ограничаване на достъпа до адвокатска защита и неравенство в средствата.

По отношение на **ЗАНН** проблемът с разноските за адвокат стои още по-сериозно. Доколкото съдебната практика допуска претендиране на разноските (извършени в рамките на процедури по НПК) по реда на ЗОДОВ с последващ процес, Върховният административен съд по тълкувателен ред изцяло изключи присъждането под някаква форма на разноски по тези производства. Неприсъждането на разноски за адвокатско възнаграждение, особено по обжалване на санкции в нисък размер, реално лишава потенциалните жалбоподатели в производствата по ЗАНН от право на защита. Когато невъзстановимите разноски за адвокатски хонорар са по-високи или подобни на размера на санкцията, воденето на производство по реда на ЗАНН изцяло се

обезсмисля. Допълнителна алинея на чл. 84, която да предвижда, че при отмяната на наказателното постановление съдът присъжда на жалбоподателя възнаграждението за един адвокат би решила кардинално въпроса.

По отношение предлаганите текстове за изменение на ЗА имаме известни възражения, както следва:

На първо място, въведените нови рестрикции към придобиване качеството на адвокат, не изглеждат налагани от определена необходимост.

Провежданият изпит от Висшия адвокатски съвет извършва необходимото отсяване на подготвените и неподготвените кандидат-адвокати. От друга страна, увеличаването на давностните срокове за търсене на дисциплинарна отговорност, предвидени в Законопроекта, биха увеличили налаганите дисциплинарни наказания, съответно задоволили необходимостта от последващ контрол над адвокатите след вписването им. Допълнителните изисквания, въведени в Законопроекта, относно изискванията за вписване на адвокатите изглеждат самоцелни и по-скоро насочени към лимитиране на броя на адвокатите, отколкото въведени в полза на ползващите адвокатски услуги и конкурентноспособността в професията.

Рестрикции към придобиване качеството на адвокат се съдържат в § 3, 4, 5 и 8. В Законопроекта се подхожда пренебрежително към професионалната квалификация, получавана при упражняване на останалите юридически професии. Премахва се възможността да се избегне упражняването на адвокатска професия като младши адвокат, при наличие на юридически стаж над две години, също така се увеличава границата за вписване като адвокат без полагане на изпит от пет на десет години юридически стаж. Изключва се възможността за вписване от страна на асистиенти по правни науки, като възможността се запазва само за доценти и професори. Подобна промяна е изцяло немотивирана, тъй като някои от най-забележителните български юристи са именно доктори по право и асистиенти по правни науки. Ограничаване се участието на адвокати в управителните тела на търговски дружества, което е типична адвокатска дейност (при това само в едностепенните органи на акционерно дружество). Официално се институционализира досегашната неписана противозаконна практика за провеждане на интервю събеседване с кандидатите адвокати. Подобно събеседване изглежда като кръпка в закона, тъй като не става ясно каква функция имплементира и каква е необходимостта от провеждането му. Доколкото позитивите от това събеседване не са ясни, са добре известни злоупотребите с провежданите събеседвания, водещи до безсмислено отлагане на вписването на адвоката с няколко месеца.

В проекта е заложена една доста неясна промяна относно възможността Адвокатският съвет да отписва адвокати (§ 10). На практика се създава възможност, без да се ангажира механизмът на дисциплинарната отговорност, Адвокатски съвет да констатира липса на морални или професионални качества у конкретен адвокат и с решение да го отписва (§ 10). Подобна възможност създава недопустима несигурност и потенциална възможност за произвол и зависимост на адвокатите от управителните

органи. Доколкото подобно решение би могло да се обжалва по общия ред в двуседмичен срок от заинтересования, не е предвиден механизъм за уведомяването му. Също така, дори да бъде уведомен, липсват редицата гаранции, предвидени в процедурата по ангажиране на дисциплинарна отговорност.

В § 12, с който се изменя чл. 24, ал. 1, изглежда да се ограничава възможността на адвоката да се представлява сам или да атакува по собствена инициатива определени административни актове. Предполагаме, че в конкретния случай става дума за пропуск на вносителите. В този смисъл предлагаме да се добави тази възможност.

§ 14 гарантира свободния достъп на адвокатите до справки и преписи. Тази система досега е доказала неефективността си. Липсата на бърз и свободен достъп на адвокатите до информация и преписи е един от основните проблеми в осъществяването на правото на защита. Препоръчваме думата „свободен“ да се замени с „незабавен“ достъп, както е уреден в §§ 16 и 17. Също така смятаме, че следва да се въведе гаранционен текст, определящ, при неспазване на тези задължения на институциите, наличие на отговорност по общия ред.

С § 36 се добавя нова ал. 2 на чл. 82, с която се създава процедура по предсрочно прекратяване на мандата на органите на Адвокатурата. Едно такова правомощие наподобява „императивен мандат“ и би създавало опасни прецеденти. В малките колегии мнозинствата, с които се избират органи, е възможно да са със съвсем пренебрежимо число пред малцинството. В големите колегии, твърде скромното присъствие на общи събрания може във всеки един момент да доведе до прекратяване на правомощия на определен орган поради случайно съотношение на присъстващите адвокати. Освен това, както с повечето изборни колективни органи, възможността за отзоваване винаги ограничава независимостта на съответния орган, както и потенциала за осъществяване на реформи или приемане на непопулярни мерки.

В материята на дисциплинарната отговорност имаме известни възражения по внесенния законопроект.

§ 80 допълва чл. 132, ал. 1 с нова т. 11. С посочената точка след изброените в чл. 132 дисциплинарни нарушения се създава обща отговорност за нарушения на „други задължения, предвидени в този Закон, Етичния кодекс на адвоката, в актовете на висшите органи на адвокатурата или в решенията на адвокатската колегия“. Това несполучливо решение би било безпрецедентно размиване на дисциплинарната отговорност до всевъзможни знайни и незнайни правила. Безпрецедентно би било и спрямо основния наказателноправен принцип „Nullum crimen, nulla poena sine praevia lege“. Предполагаме, че внасянето на подобна промяна е по-скоро недомислие, отколкото действително желание за подобна мракобесна мярка.

§ 86 създава възможност за произнасяне по разноските, сторени по дисциплинарни производства. Тъй като съществува до момента една доста дискусийна практика за присъждане на разноси „по обичай“, без да са доказани и обосновани,

смятаме, че следва да бъде разяснено какво представляват разноски или поне да бъде допълнено, че те следва да бъдат обосновани и доказани.

В §91 се въвежда цяла глава, създаваща административно-наказателен механизъм. В така създадената процедура обаче липсва възможността за обжалване на санкциите, налагани от Висшия адвокатски съвет. Изграждането на административносанкционна система, която не допуска съдебен контрол, не следва да съществува в правовата държава. Гаранциите за справедлив съдебен процес и задължението за достъп до съд, създадени с чл. 6 на ЕКПЧ и чл. 47 от Хартата на основните свободи на ЕС, са в колизия с липсата на съдебен контрол при налагане на имуществени санкции.

С УВАЖЕНИЕ:

Адв. Николай Руневски

Член на УС на Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и
член на Изпълнителното бюро